

Bernard Spilsbury – patolog, který se proslavil rekonstrukcí

Bernard Spilsbury – a Pathologist who Became Famous for Reconstruction

JIŘÍ STRAUS,¹ FRANTIŠEK VAVERA²

Abstrakt

V článku autoři přibližují život významného patologa, jeho přínos pro zavedení kriminalisticko-praktické metody rekonstrukce. Kromě patologie se proslavil zavedením rekonstrukce v soudní síni. V článku jsou popsány významné kauzy Bernarda Spilsburyho a dále zavedení speciálního kufru pro ohledání mrtvoly. Autoři prezentují i některé kritické pohledy na práci tohoto patologa. V závěru analyzují významný přínos Bernarda Spilsburyho pro rozvoj patologie a kriminalistických metod v praxi.

Klíčová slova

kriminalistika, patologie, kauzy

Abstract

In the article, the authors describe the life of an important pathologist, his contribution to the introduction of the criminologically practical method of reconstruction. In addition to pathology, he became famous for introducing reconstruction in the courtroom. The article describes the important cases of Bernard Spilsbury and the introduction of a special case for examining a corpse. The authors also present some critical views on the work of this pathologist. In the conclusion, they analyze Bernard Spilsbury's significant contribution to the development of pathology and criminological methods in practice.

Key words

forensic science, pathology, causes

DOI

<http://dx.doi.org/10.37355/fvpk-2023/1-07>

1 Prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc., Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín, Vysoká škola finanční a správní, a.s.

2 Doc. JUDr. Mgr. František Vavera, Ph.D., LL.M., Katedra trestního práva, Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Úvod

Bernard Spilsbury byl ve své době „průkopnickým“ patologem. V průběhu třiceti let se postupně zviditelňoval v soudních procesech, kterých absolvoval více než 200. Svým odborným přístupem významně přispěl k zavedení kriminalistické metody rekonstrukce.³ Dá se říci, že Bernard Spilsbury, který není české odborné ani laické kriminalistické veřejnosti tak znám, je průkopník systémových postupů forenzních metod v praxi.

Obr. 1: Bernard Spilsbury⁴

³ *Kriminalistická rekonstrukce je metoda kriminalistické praxe spočívající v obnovení kriminalisticky relevantních hmotných objektů, situací a skutkových okolností nebo jejich podstatných vlastností na základě údajů a faktů shromážděných v procesu vyšetřování s cílem jejich bezprostředního zkoumání (KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. Kriminalistika. Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. s. 117).*

⁴ *<https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-bernard-henry-spilsbury> [online]. [cit. 2022-07-03].*

Životopis

Bernard Spilsbury se narodil 16. května 1877 v lázeňském městě Leamington Spa (ve Velké Británii). Byl nejstarší ze čtyř dětí, jeho otec James Spilsbury byl výrobní chemik a matka Marion Elizabeth Joy byla ženou v domácnosti. V září 1908 se Spilsbury oženil s Edith Caroline Hortonovou. Měli spolu dceru Evelyn a syny Alana, Petera a Richarda.

Bernard Spilsbury studoval přírodní vědy na Magdalen College v Oxfordu, kde v roce 1899 získal bakalářský titul v oboru přírodních věd. Poté studoval lékařské vědy v nemocnici St Mary's Hospital v Paddingtonu v Londýně. Specializoval se na tehdy novou vědu forenzní patologie (z českého pohledu soudní lékařství).

Postupným vývojem se začalo stále více prosazovat soudní lékařství. Vyšetřovatelé z praxe, ze Scotland Yardu potřebovali v řadě případů odborné posouzení příčin smrti. Soudní lékaři byli jediní, kteří byli schopni zajistit rozhodující důkazy o objektivních příčinách smrti. Navíc dokázali rozpoznávat známky násilí a objektivně přispívat k zjišťování totožnosti neznámých mrtvol.

Je zajímavé, že se v té době v Anglii nikdo nestaral o nějaké přirozené hledání specialistů, využitelných pro praxi. Nikoho nenapadala otázka vzdělávání odborníků ani založení katedry soudního lékařství na lékařských fakultách. Přestože ministerstvo vnitra hledalo pathology a chemiky, schopné provádět potřebná vyšetření, nikde nebyly vytvořeny podmínky pro vychovávání a vzdělávání vlastních specialistů, jak tomu už bylo běžné v kontinentální Evropě.⁵ Na tehdy hledané pathology a chemiky byly kladeny vysloveně nesmyslné požadavky. Měli běžně pracovat ve své dosavadní práci v nemocnicích a současně měli být k dispozici Scotland Yardu, v případě, že jejich odbornost vyžadoval zvláštní speciální případ. Z celé řady těchto patologů a chemiků upoutalo na sebe pozornost vědeckého světa a senzacechtivé veřejnosti jen pár lékařů – především Joseph Augustus Pepper (1849–1935).⁶ Zejména se jednalo o lékaře, kteří se podíleli na policejní praxi a pomohli vyřešit nejasné a mediálně známé případy.

Asistentem dr. Peppera se v říjnu 1905 stal právě Bernard Spilsbury. V roce 1908 předal Pepper svou funkci staršího patologa v nemocnici Saint Mary svému žákovi, tehdy třiatřicetiletému Bernardu Spilsburymu.

Postupně se ukázalo, že Spilsbury má k této práci nejen předpoklady, ale i talent. Neměl žádné výčitky z provádění posmrtných vyšetření. To se mnoha lékařům nelíbilo, ale on tak získal spoustu praktických zkušeností.⁷ Tým v St Mary's měl dobré pracovní vztahy s ministerstvem vnitra, které spravovalo metropolitní policii. Lékaři, patologové, byli často

5 THORWALD, J. *Století detektivů: cesta a dobrodružství kriminalistiky*. Praha: Orbis, 1967, s. 189.

6 [https://livesonline.rcseng.ac.uk/client/en_GB/lives/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fSD_ASSET\\$002f0\\$002fSD_ASSET:376641/one?qu=%22rcs%3A+E004458%22&rt=false%7C%7C%7CIDENTIFIR%7C%7C%7CResource+Identifier](https://livesonline.rcseng.ac.uk/client/en_GB/lives/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ASSET$002f0$002fSD_ASSET:376641/one?qu=%22rcs%3A+E004458%22&rt=false%7C%7C%7CIDENTIFIR%7C%7C%7CResource+Identifier) [online]. [cit. 2022-15-07]

7 <https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-bernard-henry-spilsbury> [online]. [cit. 2022-07-02].

volání, aby svědčili jménem týmu u soudu. Jak Pepper stárnul, Spilsbury postupně přebíral tuto roli a začal se tak veřejně zapojovat do soudních procesů. Tři velkolepé případy v letech 1910 až 1915 ho v očích veřejnosti etablovaly jako nejvyšší autoritu v oblasti forenzní vědy.⁸

V té době objasnil několik složitých případů a stal se velmi slavný. K soudu chodil na jednání vždy dobře oblečen a sebevědomě užíval jasný a srozumitelný jazyk. Spilsburyho vystupování v soudní síni se stalo legendární pro jeho vystupování s nenucenou dominancí. Disponoval vyzařující sebedůvěrou a jistotou závěrů, což vyvolávalo v celkovém komplexu nadvládu v soudní síni.

Konec života byl pro Spilsburyho velmi smutný a tragický. Jeho syn Peter, mladý lékař v nemocnici svatého Tomáše v Lambethu, byl zabit ve válce v roce 1940. Druhý syn Alan zemřel na tuberkulózu v roce 1945, krátce po konci války. Spilsbury začal trpět depresemi, zhoršily se jeho finanční podmínky i zdraví. V roce 1947 spáchal sebevraždu plynem ve své laboratoři na University College v Londýně.

Spilsbury byl symbolem odborníka, znalce, s nekonečnou trpělivostí při hledání důkazů a příčin smrti. Dokázal s nesmírným citem a zároveň na hranici logického myšlení s vysokou mírou odbornosti předkládat jednoduchá vysvětlení. Svým upřímným podáním se dokázal vzepřít útokům i těch nejbrilantnějších obhájců. Díky jeho hlubokým znalostem v soudním lékařství byl často zván na významné akademické přednášky. Byl zkoušejícím na šesti univerzitách. V roce 1933 byl zvolen prezidentem Lékařsko-právní společnosti, kde po mnoho let působil jako tajemník. Byl místopředsedou sekce soudního lékařství na stoletém zasedání Britské lékařské asociace.⁹

Ve spolupráci se Scotland Yardem v roce 1924 se podílel na vytvoření „**Murder Bag**“, což byla přenosná sada pro policisty (z pohledu české kriminalistické školy, tzv. „kriminalistický/daktyloskopický kufřík“ zavedl již Hans Gross, otec světové kriminalistiky, a též např. Josef Povondra, četník, a to již před první světovou válkou). Obsahem byly gumové rukavice, pinzeta, speciální obálky na zajištěné stopy, lupa, kompas, pravítko, tampony a další nástroje, které pomáhaly zajišťovat důkazy na místě činu. K vývoji Murder Bag došlo během vyšetřování případu vraždy Patricka Mahona. Při zajišťování stop na místě činu zde policista bez rukavic vkládal ostatky těla do tašky, čehož si Spilsbury všiml a společně s detektivem navrhl standardizovanou soupravu, která byla určena pro policisty do terénu. Souprava se postupem času měnila podle potřeb kriminalistů, aby obsah odpovídal novým poznáním a pokrokům ve forenzní vědě. Zároveň s tím se vzdělávala policie, aby dokázala co nejpřesněji a na základě vědeckých poznatků pracovat a pohybovat se na místě činu.

V roce 1930 navrhnul uchovávání mrtvých těl v chladicích boxech, tak jak je to běžné i v dnešní době, aby se uchovala integrita těl.

8 <https://headstuff.org/culture/history/sir-bernard-spilsbury-professional-expert/> [online]. [cit. 2022-07-02].

9 <https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-bernard-henry-spilsbury> [online]. [cit. 2022-07-02].

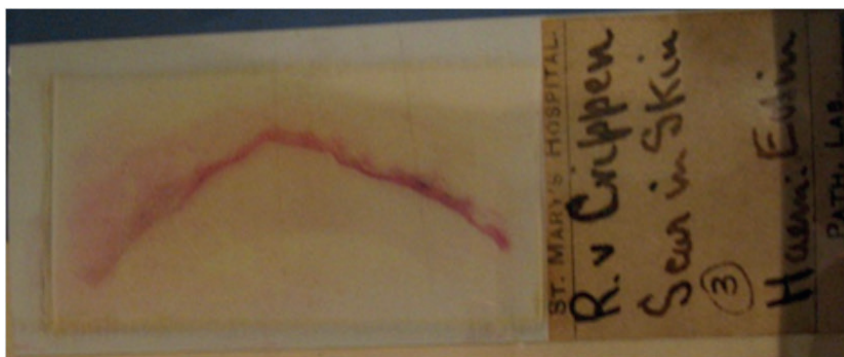

Obr. 2: Murder Bag¹⁰

Kazuistiky

V roce 1910 zmizela zpěvačka **Cora Crippen**. Policie se původně domnívala, že se vrátila do Ameriky, jak uvedl její manžel. Jeho chování však vyvolalo podezření u hlavního inspektora. Podezřelý manžel při výslechu uvedl, že při návratu domů našel dům zcela opuštěný. Při následném ohledávání domu objevila policie pod sklepem silně rozloženou mrtvolu. Oběti chyběly kosti a některé orgány. Na základě těchto faktů byl povolán již tehdy velmi známý patolog Pepper, aby nalezené ostatky prozkoumal. Vzal s sebou i svého asistenta Bernarda Spilsburyho. Ostatky přivezli zpět do nemocnice, kde zjistili, že je pravděpodobně pitval někdo s určitým stupněm lékařských dovedností. Tyto dovednosti ukazovaly na Corinina manžela. Byl na něj vydán zatykač a následně byl zatčen kapitánem transatlantického parníku na palubě lodi. U soudu se vedl spor o identitu nalezené oběti. Spilsbury, přestože měl k dispozici pouze malou část kůže s jizvou, dokázal s jistotou stanovit a naprosto profesionálně a sebevědomě přesvědčit porotu, že nalezená část kůže patřila oběti. Na základě jedinečnosti a charakterových znaků jizvy byl závěr z úst Spilsburyho naprosto přesvědčivý. Crippen byl odsouzen a oběšen.

¹⁰ <https://wsimag.com/museum-of-london/artworks/64491> [online]. [cit. 2022-07-04].

Obr. 3: Tkáň jizvy použitá jako důkaz v procesu s Crippenem¹¹

Významným případem, který Spilsburyho významně proslavil, byl případ „Nevěst ve vaně“. Jedná se o velmi známé označení série tří vražd, kterých se v letech 1912–1914 dopustil 43letý sňatkový podvodník a sériový vrah George Joseph Smith. Dokazování a zatčení Smitha bylo velmi složité. Pachatel byl mistr v používání falešných identit a dokázal najít do té doby neznámý trik. Jeho lest spočívala v tom, že umožňovala utopit oběť ve vaně, aniž by za sebou zanechala stopy násilí.¹²

V roce 1915 policie zatkla George Josepha Smitha, 43letého bývalého odsouzenec, pro podezření z vraždy. Policie obdržela dopis od Josepha Crossleyho, přítele rodiny Smithovy manželky Alice, který Smitha vždy podezříval. Joseph Crossleyh si přečetl zprávy o smrti ženy jménem Margaret Lloydová a všiml si mnoha podobností se smrtí Alice. Policie při vyšetřování zjistila, že Margaretin manžel byl ve skutečnosti Smith pod falešným jménem.

Případ dovedený do zdárného konce byl triumfem jak Arthura Neila, detektivního inspektora Scotland Yardu, který případ vyšetřoval, tak především slavného patologa Bernarda Spilsburyho, kterému se nakonec podařilo rekonstruovat postup, jakým Smith vraždil. Mimochodem o účinnosti vražedného mechanismu, který pachatel použil, nejlépe svědčí fakt, že při jeho ověřování formou rekonstrukce Spilsbury málem utopil figurantku. Smith, který v průběhu tří let zavraždil tři ženy, s nimiž se nejprve oženil (ve dvou případech pod falešnou identitou), aby po nich mohl dědit, byl odsouzen k smrti a oběšen. Případ natolik zaujal veřejnost, že byl dlouhé měsíce propírán v tisku a také mu byl věnován sedmý díl oblíbeného československého seriálu „Dobrodružství kriminalistiky“, díl popisující kauzu má název „Rekonstrukce“.

Jelikož nikdo nikdy nepřistihl Smitha při činu a on sám mlčel, bylo pro žalobce enormně důležité, aby mohl jasně a jednoznačně vysvětlit, jakým způsobem dokázal vraždit tak, že v koupelně ani na tělech oběti nezůstaly stopy násilí. O účast na případu byl požádán slavný patolog Bernard Spilsbury. Ten nejprve provedl pitvy obou žen, které sice naznačovaly, že v obou případech bylo příčinou smrti utopení, ale neposkytly žádný důkaz

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Bernard_Spilsbury#/media/File:Crippen-scar.jpg [online]. [cit. 2022-07-18].

¹² http://www.multimediaexpo.cz/mme.cz/index.php/Vanov%C3%A9_vra%C5%BEdy [online]. [cit. 2022-07-06].

o násilí. Znamky utopení byly navíc poněkud atypické a slabé. Spilsbury proto prověřil další možnosti, jako byl srdeční záchvat, otrava atd., ovšem bez pozitivního výsledku.

Mezitím se o případ začal zajímat tisk, což vedlo k tomu, že se k vyšetřovatelům dostaly informace o první oběti. To se nakonec pro vyřešení případu ukázalo jako klíčové. Spilsbury hledal odpověď na otázku, zda je možné dosáhnout utopení bez známek násilí. Pro vyšetřovací pokusy¹³ využíval jako figurantky zkušené plavkyně. Počáteční experimenty nevedly k jednoznačným odpovědím na požadovanou otázku. Podrobně prostudoval zprávu o ohledání místa činu a přesné poloze nálezu mrtvolky. Popis byl velmi přesný a Spilsburymu připadal velmi zvláštní. Spilsbury si uvědomil, že společným faktorem je délka vany a podobná poloha, ve které byly ženy nalezeny – na zádech s nohama přes hranu vany. To jej inspirovalo k vyzkoušení jiného postupu, protože dosavadní pokusy s násilným zatlačením hlavy pod vodu, nebyly úspěšné. Další pokusy realizoval jako chvilkové žertování s figurantkou s náhlým uchopením za kotníky a prudkým zatažením těla k sobě. Výsledek byl šokující. Ač byly figurantky fyzicky nadprůměrně zdatné ženy a zkušené plavkyně, nezmohly se vůbec na žádnou obrannou reakci. Přestože byly poučeny o tom, že se je Spilsbury pokusí topit, mohly se bránit vši silou. Tím, že jim hlava zajela prudce pod hladinu, jim náhle vnikla voda do nosu a úst, což jim způsobilo těžký šok a následné bezvědomí. Ožívování trvalo více než půl hodiny.¹⁴ Řada vyšetřovacích pokusů tak dala odpověď na otázku ohledně utopení ženy ve vaně bez známek násilí.

V tomto případě se právě Bernard Spilsbury proslavil rekonstrukcí v soudní síni, nechal si přinést vanu před soudní porotu a s dobrovolnicí předvedl smrtící mechanismus utopení. Tento úkon byl velmi působivý a přesvědčivý, Spilsbury tak získal velkou popularitu, postupem doby si vybudoval velký respekt. Jeho verdikty u soudu se postupně stávaly nezpochybnujícími. Později se to ukázalo jako chyba, protože Spilsbury získal pocit neomylnosti. V některých případech stačilo svědectví pouze Spilsburyho a tím se nehledaly další důkazy, což mohlo vést k mnoha chybám v jednotlivých soudních procesech.

13 *Kriminalistický experiment je metoda kriminalistické praktické činnosti, spočívající v pokusném vyvolávání a zkoumání kriminalisticky relevantních jevů, činností a fragmentů událostí v uměle vytvořených a cílevědomě měněných podmínkách za účelem poznání a dokázání skutkového stavu věci. Jako specifická metoda kriminalistické praxe se uplatňuje kriminalistický experiment ve formě vyšetřovacího pokusu. Jako specifická metoda kriminalistické praxe se uplatňuje kriminalistický experiment v procesu poznání trestného činu ve formě vyšetřovacího úkonu pod názvem vyšetřovací pokus mající povahu samostatného důkazního prostředku ve smyslu § 104c TrŘ. (KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. Kriminalistika. Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 103).*

14 <https://headstuff.org/culture/history/sir-bernard-spilsbury-professional-expert/> [online]. [cit. 2022-07-02].

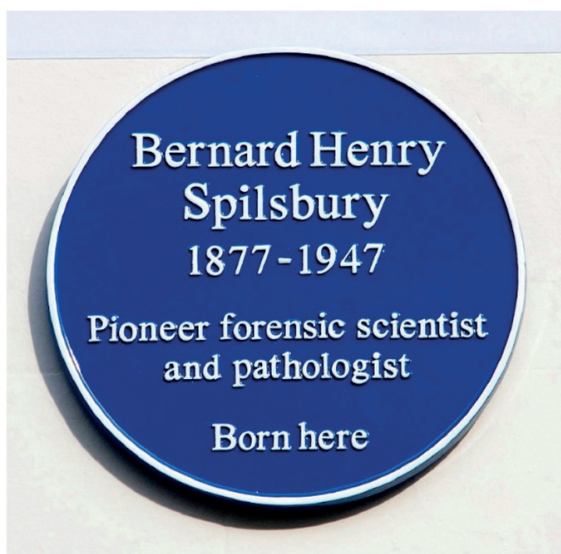
Obr. 4: Poloha těla utopené ženy ve vaně¹⁵

Přínos Bernarda Spilsburyho

- Ve spolupráci se Scotland Yardem v roce 1924 se podílel na vytvoření „Murder Bag“, což byla přenosná sada pro policisty, pomocí níž bylo možné dobře zajistit důkazy na místě činu.
- Bernard Spilsbury zavedl vylepšený systém pro ukládání těl v chladicích boxech.
- Výrazně se podílel na podpoře žen, aby mohly pracovat ve forenzní medicíně.
- Spilsbury dovedl své závěry srozumitelně prezentovat před soudem a před tzv. laickou veřejností.
- Proměnil patologii z vědy, které se příliš nedůvěřovalo, na vědu, které právnícká komunita a soudní poroty rozuměly.
- Je možné jej považovat za systémového propagátora a průkopníka forenzních metod v rámci policejní praxe.

¹⁵ <https://stmuscholars.org/father-of-forensic-science-bernard-spilsbury/> [online]. [cit. 2022-15-07].

Čtyřicet let byl pro britskou veřejnost tváří soudního lékařství. V roce 1923 byl pasován na rytíře. Mistrně se dovedl propagovat v tisku, měl velmi rád publicitu. Jeho profesní působení, odborná práce byla ve svých počátcích velmi přísná, podpořená fakty a v soudních jednáních velmi působivá. Ke konci své kariéry se ovšem stal obětí své jedinečnosti a vlastní neomylnosti. Při soudním jednání stačilo, aby Bernard Spilsbury vyslovil svůj mnohdy nepodložený názor, což postačovalo k tomu, aby byl obžalovaný odsouzen. Postupně vznikala obava nad justičními omyly. V posledních letech došlo k přehodnocení Spilsburyho pověsti, což vyvolalo otázky ohledně jeho míry objektivity. Spilsbury byl kritizován za svoji dogmatickou tvrdohlavost a neměnnost v názorech. Spilsbury pracoval sám, odmítal školit studenty a připravovat své následovníky. Nebyl ochotný se zapojovat do akademického výzkumu ani do vzájemné diskuse o problémech patologie. To vše vytvořilo kolem osoby Spilsburyho auru neomylnosti, která u mnohých odborníků vyvolávala obavy, že porotu přesvědčovalo spíše jeho charisma a sebevědomé vystupování než vědecké poznatky a důkazy.

Obr. 5: Modrá plaketa byla odhalena 4. října 2016 na památku sira Bernarda v lékárně na 35 Bath Street, kde se narodil.¹⁶

16 GRIFFIN, Alan. *Sir Bernard Spilsbury, 1877–1947* [online]. In: 2013 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: doi: <https://leamingtonhistory.co.uk/sir-bernard-spilsbury/>

Obr. 6: Pohled na lékárnu v 35 Bath Street, Leamington Spa, nad vchodem je vidět modrá plaketa.¹⁷

Literatura

GRIFFIN, Alan. *Sir Bernard Spilsbury, 1877–1947* [online]. In: 2013 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: doi: <https://leamingtonhistory.co.uk/sir-bernard-spilsbury/>

KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika. Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, 412 s.

THORWALD, J. *Století detektivů: cesta a dobrodružství kriminalistiky*. Praha: Orbis, 1967, 398 s.

RAMSLAND, K. The incomparable witness: Sir Bernard Spilsbury. *Forensic Examiner*, 17(1), 2008, 70–72. Retrieved from <http://ezproxy.techlib.cz/login?url=https://www.proquest.com/scholarly-journals/incomparable-witness-sir-bernard-spilsbury/docview/207640794/se-2?accountid=119841>

¹⁷ <https://www.google.com/maps/place/35+Bath+St,+Leamington+Spa+CV31+3AG,+Velk%C3%A1+Brit%C3%A1nie/@52.2847197,-1.5345136,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x4877349259328f01:0x1f851ef0fc a0d631!8m2!3d52.2847164!4d-1.5323249> [online]. [cit. 2022-07-18].

<https://wsimag.com/museumdof-london/artworks/64491> [online]. [cit. 2022-07-04].

<https://history.rcplondon.ac.uk/inspiring-physicians/sir-bernard-henry-spilsbury> [online]. [cit. 2022-07-03].

<https://headstuff.org/culture/history/sir-bernard-spilsbury-professional-expert/> [online]. [cit. 2022-07-02].

http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Vanov%C3%A9_vra%C5%BEdy [online]. [cit. 2022-07-06].

<https://stmuscholars.org/father-of-forensic-science-bernard-spilsbury/> [online]. [cit. 2022-15-07].

[https://livesonline.rcseng.ac.uk/client/en_GB/lives/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fSD_ASSET\\$002f0\\$002fSD_ASSET:376641/one?qu=%22rcs%3A+E004458%22&rt=false%7C%7C%7CIDENTIFIER%7C%7C%7CResource+Identifier](https://livesonline.rcseng.ac.uk/client/en_GB/lives/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ASSET$002f0$002fSD_ASSET:376641/one?qu=%22rcs%3A+E004458%22&rt=false%7C%7C%7CIDENTIFIER%7C%7C%7CResource+Identifier) [online]. [cit. 2022-15-07].

<https://www.google.com/maps/place/35+Bath+St,+Leamington+Spa+CV31+3AG,+Velk%C3%A1+Brit%C3%A1nie/@52.2847197,-1.5345136,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x4877349259328f01:0x1f851ef0fca0d631!8m2!3d52.2847164!4d-1.5323249> [online]. [cit. 2022-07-18].